

Йосип Власик

студент гр. ФФМ-21,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Світлана Коваль

РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Процеси, які відбуваються у бюджетній системі України характеризуються нестабільністю та постійним реформуванням. Після вторгнення росії на територію України вітчизняна бюджетна система України, як і економіка та суспільство загалом функціонує в умовах невизначеності та потрясінь. Негативні наслідки війни проявилися у зниженні доходів бюджетів, загостренні проблеми дефіцитності бюджетних коштів, підвищення рівня залежності бюджетного фінансування від фінансової допомоги та кредитних взаємовідносин із іноземними партнерами, посилення навантаження на місцеві бюджети та необхідність їх підтримки. У таких складних зовнішніх і внутрішніх умовах, котрі сформувались у 2022 р. постала необхідність адаптуватися до надскладних умов військового стану та віднайти можливості для фінансування видатків відповідно до потреб суспільства.

В умовах воєнного стану, коли всі зусилля спрямовувалися на забезпечення потреб оборони відбулося призупинення (часткове або повне) багатьох реформ і фінансування бюджетних програм. Саме тому, постає завдання пошуку шляхів зростання доходів бюджетів як в умовах війни, так і у післявоєнний період [1, с. 18].

Вже другий рік триває повномасштабне російське вторгнення в Україну, яке потребує величезних обсягів бюджетних та інших фінансових ресурсів. За цей час розроблено та реалізуються численні проекти та програми спрямовані на розвиток України під час війни та у післявоєнний період. Є очевидним, що процес відбудови країни є неможливим без налагодження прозорого та ефективного бюджетного процесу.

На нашу думку, запорукою достатності дохідних джерел формування усіх бюджетів загалом та місцевих бюджетів зокрема є економічний розвиток. Збільшення обсягу виробництва і послуг призводить до зростання обсягів податкових надходжень, оскільки підприємства та громадяни сплачують податки на прибуток, податки на доходи, єдиний податок тощо. Тобто, підвищення економічної активності позитивно впливає на зростання прибутковості підприємств і підвищення рівня доходів громадян [5, с. 134]. Це, в свою чергу, збільшує обсяги оподаткування суб'єктів господарювання та населення. І дійсно, економічний розвиток сприяє створенню нових робочих місць та зниженню рівня безробіття, тобто зростає кількість працюючих громадян, які сплачують податки з особистих доходів. Саме тому, доцільно вже зараз, поки війна ще триває розробити та втілювати стратегію відновлення України, у якій передбачити заходи відбудови, створення нових виробничих потужностей (у тому числі у військово-

промислового комплексу), орієнтованих на експорт, на залучення іноземних інвестицій та грантів шляхом прийняття законодавчих змін.

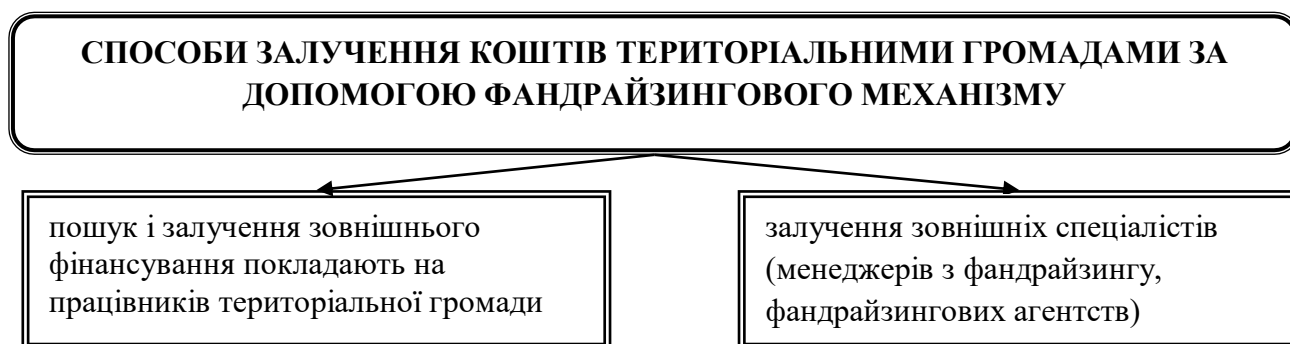
Стимулювання розвитку експортоорієнтованого виробництва позитивно впливатиме на збільшення доходів бюджету та сприятиме зменшенню податкового тиску на малі та середні підприємства. Важливим потенціалом економічного зростання України є розвиток військово-промислового комплексу, випуск продукції якого може бути спрямований як на зовнішні ринки, так і для внутрішнього використання. Актуальність цього напряму посилюється сучасною нестабільною політичною ситуацією у світі, зокрема на тлі конфлікту між Росією та Україною, коли зафіксовано збільшення світового попиту на озброєння, яке зростатиме протягом наступного десятиліття.

Для стимулювання інвестицій у постраждалі від війни та економічно слабкі регіони, рекомендовано впровадження різних методів приваблення інвесторів. Це може включати тимчасове звільнення інвесторів, які вкладають кошти у виробництво, від певних податків, таких як податок на нерухомість, податок на землю, а частково – податок на прибуток. Такий підхід сприятиме активізації інвестиційного процесу та підтримці економічного відновлення в уразливих регіонах. У цьому контексті доцільно застосувати позитивний досвід Польщі, який полягав у поділі території країни на зони інвестиційної привабливості, де на окремих частинах надавались податкові пільги. Так, у східній частині Польщі 40–70% інвестицій у підприємства поверталися у формі податкових пільг упродовж певного періоду часу. Для інвесторів, які вкладали кошти у підприємства, які розташовані у західній частині Польщі такі пільги не надавалися. Такі заходи сприяли підвищенню довіри інвесторів та сприяли поживавленню в економічно слабкіших регіонах [1, с. 19]. На нашу думку, такий досвід доцільно впроваджувати після завершення війни в Україні, оскільки це сприятиме залученню інвестицій, створенню логістичних вузлів, відновленню торговельних шляхів та відповідно відновленню економічно активного життя у східних регіонах.

Необхідною умовою подальшого розвитку регіонів після війни є продовження процесу реформи децентралізації. Ця ініціатива спрямована на забезпечення місцевим органам влади більшої автономії та стимулювання їхнього пошуку додаткових джерел фінансування. Особлива увага має бути приділена залученню іноземних інвестицій, отриманню кредитів і грантів для реалізації конкретних проєктів. Альтернативним джерелом залучення коштів до місцевих бюджетів є інструменти фандрайзингу. Так, залучити кошти всередині країни або поза її межами можна шляхом створення фандрайзингових платформ. Для прикладу, за допомогою фандрайзингової платформи «United24» залучено понад 237 млн грн із понад 100 держав. За рахунок цих коштів фінансуються окремі потреби Міністерства оборони та Міністерства інфраструктури [1, с. 20].

Дійсно, на рівні територіальних громад існують можливості мобілізувати додаткові ресурси шляхом співпраці з міжнародними донорами. Основною умовою залучення коштів в межах програм міжнародної фінансової допомоги є підготовка та подання проєктної заявки. Такий пакет документів має містити

обґрунтування мети та цілей проєкту, очікувані результати. При розробленні проєктних документів необхідно врахувати напрями, на які переважно спрямовує фінансові ресурси донор, врахувати встановлені терміни для подачі необхідної документації [2, с. 16]. Ще у довоєнний період фінансово підтримували та активно співпрацювали із територіальними громадами «Німецьке товариство міжнародного співробітництва GIZ, Шведське агентство з питань міжнародного співробітництва та розвитку Sida, Міжнародний фонд «Відродження», Агентство США з міжнародного розвитку USAID» [2, с. 16]. Залучення коштів територіальними громадами за допомогою фандрайзингового механізму може здійснюватися двома способами (рис. 1).

Рис. 1. Способи залучення коштів територіальними громадами за допомогою фандрайзингового механізму

Джерело: складено та узагальнено автором за [2, с. 16]

Пошук і залучення зовнішніх джерел фінансування за допомогою фандрайзингового механізму можуть здійснювати працівники органу місцевого самоврядування (переважно це спеціалісти із відділу з економічного розвитку та інвестицій). При цьому слід розуміти, що така діяльність потребує розробка ефективної стратегії фандрайзингової діяльності, спеціальних навиків розроблення та подачі проєктної документації, взаємодії з донорами тощо. Від володіння вищевказаними навиками та вміннями працівників залежить можливість прийняття позитивного рішення донора та обсяг наданих ресурсів для реалізації проєктів розвитку. Тому, територіальна громада може мати у штаті спеціаліста чи підрозділу, який займатиметься фандрайзинговою діяльністю. Однак, слід зауважити, що введення в штат територіальної громади є виправданим виключно для фінансово самодостатніх громад.

Невеликим громадам, або громадам у яких потрібно розробляти таку проєктну документацію періодично, доцільно залучати зовнішніх фахівців (фандрайзингові агентства, менеджери з фандрайзингу) на умовах комерційної угоди. Необхідність залучення компетентних зовнішніх фахівців із фандрайзингу зумовлена тим, що фандрайзингова діяльність потребує спеціальних навиків і є надзвичайно важливою для нарощення фінансових можливостей органів місцевого самоврядування для забезпечення соціально-економічного розвитку територіальної громади. При цьому слід врахувати, що така діяльність у сфері залучення має носити не одноразовий, епізодичний характер, а бути спрямованою

на налагодження тривалих партнерських відносин з представниками бізнесу, окремими громадянами, зарубіжними донорами, які у майбутньому братимуть участь та фінансово підтримуватимуть важливі для громади проекти розвитку. Важливо підтримувати зв'язки із різними потенційними донорами.

Список використаних джерел:

1. Буй Т. Г., Прімерова О. К. Бюджетна система України: вплив війни та виклики повоєнної відбудови. *Наукові записки НаУКМА*. Економічні науки. 2023. № 8 (1). С. 17–24. URL: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.17-24>
2. Горин В. П., Карпишин Н. І. Особливості фандрайзингу у публічному секторі економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 13–19. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.13
3. Горин В. П., Коваль С. Л. Проблеми бюджетного фінансування та перспективи застосування інструментів фандрайзингу у системі вищої освіти України. *Економіка і держава*. 2021. № 8. С. 42–46. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.42
4. Розвиток бюджетного процесу в умовах економічних перетворень: Монографія / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина. К.: Кондор, 2012. 376 с.
5. Сидор І. П., Коваль С. Л. Фінансові аспекти функціонування територіальних громад: теоретико-концептуальний зріз. *Економічні студії*. 2021. № 1 (31). С. 130–137.